

SBHSS vattenposition

Småland Blekinge Halland South Sweden (SBHSS) är ett samarbete mellan fem regioner och ett universitet i södra Sverige. Syftet med Småland-Blekinge-Hallands samarbete är att verka för en hållbar utveckling och tillväxt i de Sydsvenska regionerna. Samarbetets övergripande mål är att främja medlemmarnas verksamhet och ekonomiska intressen, samt att öka samverkan mellan ägarna i viktiga strategiska frågor, såväl på den europeiska arenan som på den svenska. I december 2024 beslutade SBHSS styrgrupp att ta fram en gemensam position kring EU:s kommande vattenrelaterade initiativ under innevarande mandatperiod (2024–2029).

Vatten av tillräcklig kvantitet och god kvalitet är en förutsättning för den regionala utvecklingen och konkurrenskraften i södra Sverige. God folkhälsa, livsmedelsproduktion, hållbar tillväxt i näringslivet samt en biologiskt rik blågrön infrastruktur, är beroende av en god tillgång till rent vatten. Småland-Blekinge-Hallands regioner har historiskt sett haft goda resurser i form av regnvatten, ytvatten och grundvatten med mestadels god kvalitet. Något som delvist förändrats i och med en ökad förekomst av mer varierande och svåröversägliga nederbördsmonster. Den aktuella geografin har en stark ekonomisk bas i de tillverkningsföretag som finns, där vatten är en viktig resurs för exempelvis massa och pappersindustrin, dryckes- och livsmedelsföretag, men även all typ av tillverkningsindustri som innehåller inslag av våtprocesser för tvättning eller kylning. Landskapet utgörs i huvudsak av skogbevuxen mark med många sjöar med inslag däremellan av jordbruksmark som blir mer dominant mot kusterna. Småland-Blekinge-Hallands regioner utgör huvuddelen av den sydsvenska kuststräckan, med unika förutsättningar i respektive väderstreck. Havsfrågor kopplat till fiskerinäring, hamnar, och marin teknik är således viktiga frågor för den aktuella geografin. Sammanlagt står sydsvenska vattentäcker och hav inför ökade utmaningar i form av klimatförändringar, eftersatt infrastruktur och utsläpp i natur och hav, vilket påverkar förutsättningarna för invånare och samhällsutveckling i de aktuella avrinningsområdena.

Småland-Blekinge-Hallands regioner vill spela en konstruktiv roll i den europeiska policyprocessen på det vatten- och havsrelaterade området och bidra till ett mer konkurrenskraftigt och motståndskraftigt EU. Denna position ämnar möjliggöra aktiviteter till detta syfte. I fem avsnitt nämns de utmaningar och åtgärder som SBHSS anser att EU-kommissionen behöver fokusera på under den innevarande mandatperioden. I positionen behandlas bland annat följande teman:

- **Effektiv cirkulär vattenanvändning**
- **Förorening av vattenresurser**
- **Marina- och sötvattenekosystem**
- **Klimatanpassning och naturbaserade lösningar**
- **Konkurrenskraft**

Har du frågor eller vill veta mer om SBHSS vattenrelaterade engagemang? Vänligen kontakta då EU-handläggare Martin Broberg:

E-post: martin.broberg@sbhss.eu,

Telefon: +32 492 45 48 92

SBHSS Vattenposition

1. Effektiv cirkulär vattenanvändning

Klimatscenarioer för Sydsverige pekar på mer varierande och svårförutsägbara flöden. Generellt spås ökad nederbörd under vintrarna, med tillhörande risk för översvämning i vattendrag och sjöar, medan utmaningar kopplat till torrperioder och lägre vattenflöden väntas under somrarna. Under sommaren sammanfaller ofta torrperioder med bevattningsbehov i jordbruket, en ökad turism samt en generellt ökad vattenanvändning. Mot bakgrund av dessa utmaningar behöver våra regioners vattenförsörjning vara robust och kunna möta behoven även i ett scenario där flera ogynnsamma faktorer sammanfaller.

Det finns stor potential för användning av vattenresurser på ett mer cirkulärt sätt. Många föråldrade vatten- och avloppssystem behöver uppgraderas för att möta dels nya EU-krav, dels ta höjd för framtida utmaningar. Samtidigt kan en säker användning och återbruk av vatten av olika kvaliteter öka. Regnvatten och renat avloppsvatten används redan i stor utsträckning i vissa regioner i södra Europa. Detta bör i högre utsträckning ske även i norra Europa. Fler goda exempel behövs och dagens lagstiftning behöver anpassas och tolkas på ett sätt som både underlättar för de aktörer som vill leda utvecklingen framåt och säkerställer en säker användning utan risk för spridning av farliga ämnen. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Ta hänsyn till regionala skillnader och förutsättningar i framtagandet av ny lagstiftning. Särskilt i förhållande till omständigheter på öar och i glesbefolkade regioner. I detta sammanhang välkomnar SBHSS EU-kommissionens yttrande om att anta ett *"från-källa-till-hav"*-baserat perspektiv för kommande vattenrelaterade initiativ. EU-kommissionen måste på ett tydligare sätt uppmärksamma problem i norra Europa, som traditionellt sett haft en god tillgång till vatten.
- Ersättning av användning av dricksvatten med icke-konventionella vattenkällor blir normen där så är möjligt. Exempelvis för bruk av regnvatten till tekniska applikationer. SBHSS uppmanar EU att utreda frågan om utbyggnad av lämplig infrastruktur för att facilitera återanvändning och användning av regnvatten samt infiltrering i samtliga nybyggda fastigheter.
- Frågor kring hållbar användning av vattenresurser går som en röd tråd genom EU:s jordbruks, klimat- och industri- och innovationsinitiativ. Olika sektorer har olika behov och möjligheter kopplade till vatten.
- Europeiska finansieringsstöd och forskning tar hänsyn till hela unionens vattenrelaterade utmaningar (inklusive modernisering av reningsverk för att möta nya krav från EU). SBHSS vill se mer stöd till forskning, innovation och kunskapsutbyte kring effektiv hantering och skydd av vatten, samt återvinning och återanvändning av resurser från avlopp.
- Se över EU-lagstiftning (2020/741) som idag inkluderar återanvändning av avloppsvatten enbart för bevattning inom jordbruket.
- Arbeta med acceptansfrågan relaterad till återanvändning av avloppsvatten genom att informera allmänheten och andra vattenanvändare om dess fördelar och risker.
- Industrin uppmuntras och stöds för att återanvända vatten och för att genomföra symbioslösningar med andra företag.
- Att vattneffektivitet och cirkulärt användande tydligare implementeras i gällande lagstiftning (vatteninfrastruktur, underlätta tillståndprocesser för industriell symbios och återanvändning av vatten).
- En varierad prissättning för olika vattenkvaliteter tillåts, vilket ger incitament för mer cirkulärt vattenanvändande.

2. Förorening av vattenresurser

Dagens lagstiftning skyddar inte våra vattentäkter i tillräckligt hög grad. EU har inrättat rättsliga ramar för att skydda sötvatten- och marina resurser, men många av de fastställda målen har ännu inte uppnåtts och implementeringen går långsamt. Utsläpp av hälsoskadliga kemikalier så som läkemedelsrester i vår natur är ett ökande problem med stora konsekvenser för samhället och ekosystem. Även här har EU rättsliga ramar vars metoder för klassificering behöver utvecklas vidare. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Göra REACH-förordningen mer framåtsyftande med gruppvis hantering av kemikalier.
- Ett producentansvar för kemikalier införs.
- EU:s vattenrelaterade direktiv och förordningar på vattenområdet implementeras effektivare.
- Tillräckliga resurser avsätts för uppföljning av åtgärder och uppskattning av dess effekt.
- EU:s vattendirektiv uppdateras för att inkludera samtliga miljöproblem, såsom undervattensbuller, termisk förorening, brunifiering och nedskräpning.

Europa står inför en växande miljöutmaning på grund av spridningen av plastpartiklar i våra vattensystem. Plastpartiklar som bryts ner till mindre komponenter, såsom mikro- och nanoplast, utgör en fara som påverkar vattenkvaliteten, hotar akvatiska ekosystem och potentiellt även människors och djurs hälsa. Mindre plastpartiklar har en förmåga att absorbera och transportera andra miljöfarliga ämnens så som PFAS. Kunskapsbehovet kring kemikaliers effekter på djur och natur är stor. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Driva på arbetet med att minska nedskräpning av plast på land och till havs.
- Driva frågor om plast inom EU både som egen fråga och kopplat till frågor om kemikalier.
- Driva på frågan om forskning och ökad kunskap om plast och kemikalier, särskilt PFAS.
- Reglera fler PFAS-ämnen, arbeta för att källorna filtreras och stärka innovation av hållbara alternativ.
- Driva på gemensamma standardiserade mätmetoder för att mäta plast i vattenförekomster.
- Hitta effektiva sätt att minska plastanvändningen, öka cirkulariteten, samt finansiera utveckling av nya biobaserade material som kan ersätta plast.
- Reglera utsläpp av skrubbevatten.

3. Marina- och sötvattenekosystem

Det biologiska livet i Östersjön och Västerhavet befinner sig i obalans. En av de stora utmaningarna i södra Östersjöns vattendistrikt är övergödning av sjöar, vattendrag och kust, framför allt orsakat av näringsläckage från jordbruk. Andra källor till övergödningen är bland annat avlopp. De kustnära miljöerna påverkas av hur tillståndet är ute till havs. Det dåliga miljötillståndet i utsjön påverkar kustområdena tack vare indrivande näringsrikt vatten med exempelvis algblomningar som följd. Det är därför extra viktigt att påverkan från land görs så liten som möjligt.

(Se åtgärds punkter under avsnitt 1,2 och 4).

Ett hållbart fiske är viktigt ur många aspekter, inte minst för livsmedelsproduktion, beredskap, hållbara ekologiska system. Trålningen och överfisket av rovfisk, sill och strömming, varav merparten av de senare mals ner till foder, har påverkat andra levande arter på ett negativt sätt och haft ogynnsam effekt på havens ekosystemtjänster. Fysiska förändringar av vattenmiljöer genom exempelvis

dämning, markavvattning och regleringar av vattendrag påverkar också vandringsmöjligheterna för vattendragens fiskbestånd. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Säkerställa att EU:s fiskepolitik hanterar olika geografiska områdens behov och förutsättningar (subregionala områden).
- Implementera Havsmiljödirektivet och återspegla det i beslut om uttagsnivåer.
- Besluta om hållbara långsiktiga uttagsnivåer och hållbart system av fördelning av uttagsnivåer. Utagsnivåer behöver inte bara ta hänsyn till fångstmängd, utan även när fiske får göras, storlek på fisken och geografi för kvoterna.
- Stödja det småskaliga kustnära fisket, stödja det regionala fisket för humankonsumtion, främja hållbara fiskemetoder, samt stötta nya affärsmodeller som stärker hållbart långsiktigt fiske.
- Bidra till finansiering och uppmuntra till investering i infrastruktur både till havs och på land, exempelvis beredningsindustrin för att stärka det hållbara långsiktiga fisket.
- Verka för att minska fisk som foder och stimulera till alternativa foder.

Blå mat är ett område som har stor potential att utvecklas som ny näring och bidra till stärkt beredskap. Genom innovativa lösningar kan bland annat invasiva arter bli en resurs. Området behöver utvecklas, forskas på och nya matprodukter tas fram. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Främja samexistens mellan blå näringar och andra användningsområden i havsmiljöerna.
- Stötta med finansiering till forskning, test- och produktionsmiljöer för ny blå mat.
- Ge stöd för att öka kunskapen om, efterfrågan på, samt viljan att äta blå mat.
- Stödja innovativa lösningar för framtagande av nya livsmedelsprodukter.
- stärkt samarbete mellan medlemsländerna när det gäller förebyggande arbete kring spridning och bekämpning av invasiva främmande arter som hotar ekosystemtjänsterna i hav, sjöar och vattendrag.

4. Klimatanpassning och naturbaserade lösningar

Arbetet med klimatanpassning och naturbaserade lösningar är avgörande för att säkerställa en hållbar framtid där människor kan ha en god livsmiljö. Genom att implementera multifunktionella och naturbaserade lösningar, såsom våtmarksrestaurering och att gå från grå till blågrön infrastruktur, kan vi förbättra vattenkvaliteten, öka grundvattennivåerna och minska översvåmningsrisker. Dessa åtgärder främjar också biologisk mångfald och stärker ekosystemens resiliens.

I Sverige har stora landområden en effektiv dränering som tillkom under en tid då man ville öka Sveriges förmåga att producera mer mat. Konsekvensen av detta har blivit att landskapets kapacitet att hålla kvar vatten minskat. Med dagens klimatförändringar, som kommer att förvärra situationen ytterligare, behöver detta ändras och fler insatser behöver göras för att återställa landskapet förmåga att hålla kvar vatten. Detta kommer bli ännu viktigare i framtiden med tanke på en längre växtsäsong.

Klimatförändringen medför att extrema väderfenomen blir mer vanligt förekommande. Samhällen i norra Europa har mycket att hämta i form av erfarenheter och kunskaper från regioner i södra Europa som anpassad sina samhällen till ett varmare klimat med längre perioder av torka och vattenbrist. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Finansiera utvecklingen av testområden för naturbaserade lösningar, samt driva på arbetet med gränsöverskridande samverkan både geografiskt och inom olika kunskapsområden.
- Ge stöd för att öka kunskapen om och kapaciteten att hantera klimatrelaterade utmaningar, såsom skred, erosion, torka och översvämningar.
- Finansiera insatser för att öka kunskap om havsmiljön.
- Se över EU-lagstiftning som idag försvårar återskapandet av naturliga vattensamlingar i landskapet.
- Skapa incitament för markägare att själva återskapa slingrande vattendrag och våtmarker, samt stimulera partikelångande och infiltrerande landskapsåtgärder.
- Bidra till att forma möjligheter till kunskapsöverföringar och erfarenhetsutbyte i högre omfattning än vad som är fallet idag. SBHSS uppmanar kommissionen att värna och vidareutveckla Interreg Europe-konceptet till detta ändamål.

5. Konkurrenskraft

Åtgärder som säkerställer effektiv och cirkulär vattenanvändning, samt tillgång till vatten av god kvalitet är grundläggande för näringslivets framtida konkurrenskraft. Redan idag har vattenbrist i delar av den sydsvenska geografin lett till ett strategiskt arbete för att långsiktig säkra vattentillgången. Hållbar vattenanvändning blir en konkurrensfaktor både för våra regionala företag som behöver anpassa sina verksamheter till ett förändrat klimat och förändrade tillgång till vatten, samt för de företagen som utvecklar teknik och system för cirkulär användande av vatten.

SBHSS välkomnar EU-kommissionens fokus på europeisk konkurrenskraft för att säkerställa europeisk industri och välfärd på lång sikt. SBHSS välkomnar också EU arbete med Missions för att lösa större samhällsutmaningar, så som förorening av våra vatten och hav. SBHSS ser Missions som ett nytt sätt att arbeta med innovation och som en viktig möjliggörare för ökad konkurrenskraft inom blå näringar, vattenteknik och marinteknik. SBHSS uppmanar EU-kommissionen att:

- Vattenrelaterade frågor som grundläggande faktorer för framtida konkurrenskraft behöver stödjas genom kompetensförsörjning, kunskap och finansiering.
- Skapa förutsättningar, så som finansiering och regelverk, för att den blå ekonomin ska ha möjlighet att blomstra.
- Innovativa förändringar i form av lagstiftning och finansieringsmöjligheter introduceras, däribland ett mobiliserande av privat kapital till utvecklingsprojekt. Därtill behöver europeiska medel på ett enklare sätt kunna nyttjas av företag för att utveckla produkter och affärskoncept.
- Bygga vidare på Missionskonceptet och öka möjligheterna för metoden att bidra till ökad konkurrenskraft genom fler innovationer och fler företag.
- Stärka utvecklingen av demoregioner finansiellt där lösningar kan utvecklas och testas för ett europeiskt mervärde.
- Stärka arbetet med nya affärsmodeller, värdekedjor samt utveckla demoregioner med förmåga att testa och utveckla innovationer inom Missions.